

Viešojo kalbėjimo įgūdžių ugdymas

Programos tikslas

7. Lietuvių kalbos ir literatūros dalyko tikslas – lavinti mokinio gebėjimą **komunikuoti** sakytine ir rašytine lietuvių kalba; **formuotis** kalbine, kultūrine, tautine ir pilietine **savimone**; **pažinti** lietuvių ir pasaulio literatūros **tradiciją**; **suprasti ir interpretuoti** įvairius grožinės, negrožinės literatūros ir kitų medijų **tekstus**; gebėti **dalyvauti** šiuolaikinės **kultūros procesuose**.

„Šiandien, kaip ir ankstesniais laikais, ugdant vaiką svarbiausia ir kartu sunkiausia užduotis yra padėti jam gyvenime **rasti prasmę**“ (Bruno Bettelheim, *Kodėl mums reikia stebuklo. Pasakų reikšmė ir svarba, psichoanalitinis požiūris*. 2017:12).

Negrožinės literatūros vieta programoje

31.2.4.4. Lietuvių ir verstinė egodokumentika (dienoraščiai, atsiminimai, autobiografijos, laiškai): L. Baliukevičius, „Partizano Dzūko dienoraštis“; A. Baranauskas, Dienoraštis ir kt. (8 klasė)

32.2.4.4. Esė (žanro ypatumai, analizės ir interpretacijos pagrindai). (9 klasė)

32.2.4.5. Dokumentinė literatūra (meniškumo ir dokumentiškumo santykis tekste, analizės pagrindai). D. Grinkevičiūtė, „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (ištraukos). (9 klasė)

33.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorius intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.) bei siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. (10 klasė)

34.1.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorius intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.), taip pat siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu.(11-12 klasė)

Kompetencijos

Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų **žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų** visuma. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas).

<https://www.kpmc.lt/kpmc/kvalifikaciju-formavimas/terminu-zodynelis/>

11. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: kultūrinė; pažinimo; **komunikavimo**; kūrybiškumo; pilietiškumo; socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos; skaitmeninė. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

Nuostatų sąsajos su veikla ir tikslais

núostata(1)psich. susidaręs nusistatymas vienodomis aplinkybėmis elgtis vienodai ar panašiai (DLKŽ)

Nuostatos turinį lemia tai, kokią vietą veiklos struktūroje užima objektyvus veiksnys, sukeliantis tą nuostatą. Pagal tai, į kokį objektyvų veiklos veiksnį (motyvą, tikslą, veiklos sąlygą) nuostata yra nukreipta, skiriami 3 hierarchiškai veiklos reguliavimo lygmenys – prasminė, tikslinė ir operacinė nuostata. (<https://www.vle.lt/straipsnis/nuostata/>)

Veiklos (žinių, gebėjimų) sąsajos su nuostatomis

Prasminė – žinių, gebėjimų asmenybinė vertė.

Tikslinė – pa(si)rengimas egzaminui.

Operacinė nuostata – manipuliaciniai veiksmai, kurie padės gauti gerą įvertinimą.

Ką daryti, kad būtų „ir vilkas sotus ir avis sveika“?

Pirmoji egzamino dalis. Išplėstinis kursas

5.1. Užduoties pobūdis. Kalbėjimas

- Pateikiamas **publicistinis tekstas** su keliais nukreipiamaisiais klausimais, užduotimis (pvz., pristatyti perskaitytą tekstą, **įvertinti teksto autoriaus požiūrį** į tekste svarstomą problemą, **su juo polemizuoti** ir pan.). **Diskusija** teksto
- tema/problema vyksta ne mažiau kaip pusę mokinio kalbėjimui skirtą laiką.
- **Tekstas publicistinis** (pvz., straipsnis, reportažas, laiškas, interviu ar jų ištraukos).
- Tekstų tematika/problematika įvairi, aktuali, apimanti platų kultūrinių visuomeninių problemų spektrą. **Gali būti pateikiami literatūrinės publicistikos tekstai** (pvz., publicistiniu stiliumi parašytos recenzijos, straipsniai, kiti pamąstymai apie literatūrą, esė ar kito žanro tekstai).
- Tekstas autentiškas arba minimaliai koreguotas, iki 500 žodžių apimties.

Išplėstinio kurso pavyzdinė kalbėjimo užduotis

https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/05/Islestinis_I-tarpinis_20230523.pdf

Tekstas

1. Perskaitykite pateiktą tekstą ir jį aptarkite.

- Apibūdinkite teksto tematiką, **pagrįskite** arba paneikite tekste keliamų problemy aktualumą.
- Išsakykite savo požiūrį į keliamas problemas, **pagrįskite**, kodėl taip manote.
- Kalbėdami mintis dėstykite nuosekliai ir aiškiai, kalbėkite taisyklingai, laikykitės kalbėjimo etikos reikalavimų.

Jūsų kalbėjimui skirtos 5 min.

Publicistika

publicistika (lot. *publicus* – viešas, visuomeninis), raštijos rūšis – aktualios visuomeninės politinės, ekonominės, kultūrinės tematikos kūriniai (dažniausiai straipsniai), kuriais stengiamasi paveikti viešąją nuomonę. Publicistikos kūrinyje aprašomi faktai ir įvykiai dokumentuojami, pateikiama jų analizė, vertinimai, išvados, siūlymai. Gausiai naudojama grožinės literatūros priemonės. Faktografinis pagrindas, vertybinis aspektas ir meninė raiška publicistikoje glaudžiai susiję. Labiausiai paplitę žanrai – esė, apybraiža, pamfletas, atviras laiškas ir kiti. <https://www.vle.lt/straipsnis/publicistika/>

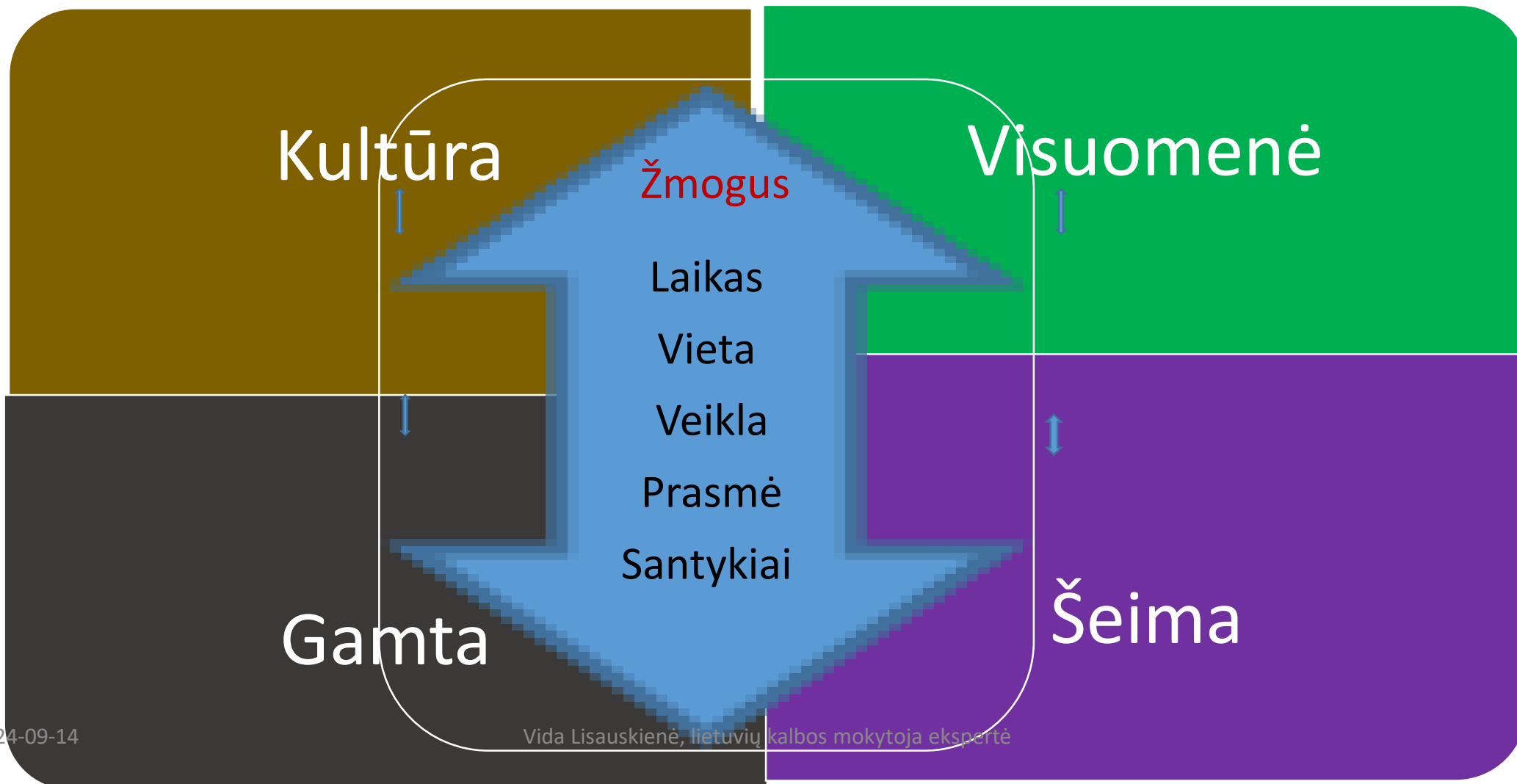
Publicistinis stilius

- **Publicistiniai tekstai yra artimi eseistikai**, jų nevaržo kokios nors griežtos rašymo taisyklės, bet **eseistika paprastai yra asmeniškė, susijęs su autoriaus saviraiška rašymo būdas**, o **publicistika, atvirėščiai, – visuomeniškė tekstas**.
- **Aptariamos visuomenei aktualios problemos.**
- Autoriai remiasi faktais, mini aktualius gyvenimo įvykius, aptaria įvairius **visuomenės gyvenimo aspektus**: meną, mokslą, politiką.
- **Pasako savo nuomonę, vertina, interpretuoja įvykius, reiškinius, analizuoja faktus.** Gitana Notrimaitė, Meilutė Ramonienė, Saulius Žukas. *Žmogus ir kalba*. Lietuvių kalbos vadovėlis 11-12 kl. Baltos lankos, 2007:148-149 psl.

Tikslinė – pa(si)rengimas egzaminui (kalbėjimo daliai)

- Susipažinti su *Vertinimo kriterijais, užduočių pobūdžiu*, tekstų tematika ir problematika.
- Atlikti daug veiksmų: kalbėti, klausytis, vertinti pamokose.
- Tikslinės kalbėjimo užduotys ugdymo procese.

Publicistikos (negrąžinių tekstų) temų aprėptis

Žanrai

- laiškai (rašytojų laiškai);
- straipsniai (aktualijų analizė);
- interviu (kultūrinių reiškinių ir pažiūrų aiškinimas(-is) siekiant formuoti nuomonę);
- recenzijos (spektaklių, knygų, parodų, kūrinių vertės (turinio ir formos) aptarimas);
- komentarai (reakcijos į aktualijas);
- reportažai (įvykio, kultūrinio reiškinių trumpas pristatymas);
- esė (sąvokų, reiškinių, aktualijų apmąstymas);
- dienoraščiai (egodokumentika ir publicistiniai apmąstymai);
- feljetonai (kritiškas aktualijų vertinimas).

Pažintinis skaitymas (pagal Zitą Nauckūnaite)

1. Perskaityti tekstą, jo antraštę ir paantraštes, jei yra. Įvertinti teksto šaltinį. Antraštė dažnai nurodo temą, problemą, aptariamą reiškinį, objektą. Paantraštė nurodo, kokios informacijos rasite tekste. Šaltinis ir autoriaus pavardė (išorinės žinios) nurodo, kokiai auditorijai jis skirtas, kas bus analizės objektas.
2. Išsiaiškinti nesuprantamus žodžius žodynuose, atkreipti dėmesį į kitu šriftu parašytus žodžius. Tai būna susiję su pagrindine mintimi. Pasibraukti minimus kitus šaltinius, autorius, susirasti informacijos apie juos, jei turite galimybę. Jie svarbūs autoriaus požiūriui suprasti.
3. Peržvelgti piešinius, nuotraukas, schemas, lenteles, iliustracijas. Tai padeda suvokti, kas tekste nagrinėjama, kokiais argumentais bus remiamasi.
4. Atidžiai perskaityti pirmą ir paskutinę pastraipą. Pirmoji pasako, kas bus rašoma, paskutinioji, kas buvo aptarta, kokia išvada padaryta.
5. Apžvelgti pirmuosius ir paskutinius pastraipos sakinius, klausimus. Jie padės suprasti, apie ką rašoma tekste. Interviu klausimai padės suprasti, kokiais aspektais bus aptariama tema, kokie sprendimai siūlomi.

Kalbėjimo plano gairės

1. Pristatyti tekstą: nurodyti autorių, žanrą, šaltinį, kuriame tekstas publikuotas, kokiems skaitytojams jis skiriamas.
2. Aptarti pavadinimą, jo nuorodas: analizės objektą temą, problemą, jų aktualumą, skirtingus požiūrius.
3. Išaiškinti autoriaus intenciją, tikslą, argumentų šaltinius, kontekstą.
4. Įvardyti tekste keliamą problemą / probleminį klausimą, nurodyti svarstomos problemos priežastis, veiksnius, trukdančius / padedančius ją spręsti, galimas teigiamas ir neigiamas pasekmes, padaromą išvadą, siūlomus problemos sprendimo būdus.
5. Aptarti teksto stilistines ypatybes.
6. Pabaigoje įvertinti temos aktualumą, autoriaus siūlomus problemos sprendimo būdus, pateikti savo požiūrį, jį argumentuoti savo pavyzdžiais.

Analizė

Tekstą analizuoti pagal temos / problemos medžiagos išdėstymą (kompoziciją), tekstui būdingą aiškinimo ir argumentavimo modelį, tinkamą konkrečiam tekstui:

- laiko seka,
- sąvokos aiškinimas,
- argumentai *už* ir *prieš*,
- klausimas – atsakymas,
- teiginys – pavyzdys,
- lyginimas (paralelės),
- priešinimas (kontrastas),
- priežastis – pasekmė,
- analizė (visumos išskaidymas į dalis),
- klasifikavimas (grupavimas pagal išorinius ir vidinius požymius, elgesį, pažiūras).

Perskaitykite B. Sruogos laišką

<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=15142>

1944.V.1 Vanduk, varguolėle mano miela! Vakar vėl joks laiškas iš Tavęs neatėjo. Paskutinis laiškas buvo rašytas IV.14, kuriame pranešei, kad Dalia sirgo. Sunkia širdimi gyvensiu šią savaitę laukdamas Tavo laiško šeštadienį. Tikiuosi, kad ji jau pasveiko? Man labai įjūdna, kad šiais rūščiais laikais aš turiu toli nuo jūsų tūnėti! Pereitą savaitę atėjo: 1) Tavo siuntinys iš Būgių, 2) pakelis iš Bertašiaus iš Šiaulių (saldumynai), 3) pakelis iš Rasos [*Veros?* – V. S.] Eimaitytės iš Kauno (viskas tvarkoj), 4) Tavo nenumeruotas paketas (gal tai trūkstamas 25?) – visai suplyšęs, – iš turinio liko tik truputis taboko ir Dalios darbelis. Aš gerai žinau, kad vaikų darželio pedagogika nėra Daliai tinkamas darbas ir kad ji ten nuobodžiauja. Betgi karo metu reikia turėti kokią nors specialybę, ir šitas darbas yra geresnis už koki kitą. Karas amžinai nesitęs. Todėl mano patarimas būtų: laikinai jokios specialybės studijoms nesirinkti, geriausia tuo tarpu palikti prie seno: 1) jei įmanoma, dirbti muzikos mokykloj, 2) mokytis svetimų kalbų, 3) skaityti geras knygas. Šitie dalykai prie visų specialybių bus visad naudingi ir užims laiką. Tai yra daug. Bendras išsilavinimas labai svarbus. Gera yra lankyti teatrą, bet tegu tai nepagadina Dalios skonio. Teatro mokslui šiuo laiku nėra jokios geros, Daliai tinkamos mokyklos. Tam ji turės dar laiko. Jeigu universitetas bus vėl atidarytas, kaip tai esu girdėjęs, ten irgi nebus gerų mokslo jėgų toje srityje. Mokykla prie teatro Daliai netinka! Juk aš nesėdėsiu uždarytas amžinai, – vėliau čia aš galėsiu Daliai padėti. Jeigu ji tuojau įstos į universitetą ir nenorės lankyti literatūros skyriaus, tai miškininkystė nebūtų blogai. Tai, žinoma, turi ir neigiamų pusių, bet čia yra ir daug gero. Ką Dalia galvoja apie geografiją? Vis dėlto aš manau, kad šiuo tarpu Dalia neturėtų dar šio klausimo spręsti – dabar geriausia, kad ji užsiimtų muzika ir bendru lavinimusi. Visų pirma turi susiformuoti vertingas žmogus⁸. Visa kita kartu apsvarstysime ir nutarsime. Aš esu Daliai dėkingas už dėmesį, bet ji neturi daryti eksperimentų. Apie mūsų likimo pasikeitimą ateina iš tėvynės įvairios raminančios žinios, bet iki šiol niekas nepasikeitė. Taip sunku bet kokiems žodžiams tikėti! Aš labai bijau, kad karo įvykiai gali atnešti nelauktų netikėtumų – aš žinau Tavo rūpesčius ir pats ne mažiau dėl jų rūpinuosi. Žmonės mums tiek blogo padarė! Ar to jau užteks – nežinau. Aš tikiu į laiko logiką. Todėl esu dar įsitikinęs, kad pavasarį pas Jus sugrįšiu. Pavasaris pas mus labai šaltas ir be paguodos. Berželių atžalos dar nerodo gyvybės, tik pelkių žolė kiek gyvesnė. Aš vis galvoju ir galvoju, visa savo esybe veržiuosi į Jus. Už vėversio giesmę, už pirmąją pavasario gelytę, už svaiginantį mūsų miško skundą norėčiau gerą gyvenimo dalį atiduoti! Nieko nepadarysi! Man atrodo, kad mano širdis pasidarė sunkesnė nuo susikaupusio joje ilgesio ir liūdesio. Vis dėlto, Vanduk, aš išlaikysiu – dėl manęs gali būti rami. Mano vienintelis skausmas – kad aš negaliu Tau padėti – Tu žinai, Vanduk, kad tai – ne mano kaltė. [*viena eilutė, matyt, cenzoriaus išbraukta*]⁹. Bet juk aš dar pas jus grįšiu, tikrai!<...>

Tavo Bal

Laiško analizė

Laiško rašymo aplinkybės. B. Sruoga rašo iš lagerio. Adresatas – žmona ir dukra.

Laiško tema. Dukros studijos.

Problema. Kokias studijas pasirinkti nepalankiomis politinėmis aplinkybėmis?

Analizė. Aptariami visi galimi studijų variantai.

Vertinimas. Vertinama situacija, kurioje atsidūrusi rašytojo šeima, ir dukros studijų aplinkybės.

Stilius. Jausmai reiškiami vartojant kalbines raiškos priemones: kreipinius, epitetus, retorines priemones, užuominas apie politinę situaciją ir istorinį laiką.

Svarstomos problemos aktualumas. Studijų pasirinkimas aktuali visų laikų problema. Atskleidžiamas autoriaus požiūris, pateikiami argumentai.

Mokinio požiūris. Pavyzdžiai, kas lemia studijų pasirinkimą laisvės sąlygomis.

Argumentavimo modeliai

Tekstą analizuoti pagal temos / problemos medžiagos išdėstymą (kompoziciją), tekstui būdingą aiškinimo ir argumentavimo modelį, tinkamą konkrečiam tekstui:

- laiko seka (praeitis, dabartis, ateitis),
- išplėstinis sąvokos aiškinimas (globalizacija),
- argumentai *už* ir *prieš* (du požiūriai, dvi reiškinių pusės),
- klausimas – atsakymas (interviu kompozicija),
- teiginys – pavyzdys,
- lyginimas (paralelės, analogijos),
- priešinimas (kuriamas kontrastas),
- priežastis – pasekmė,
- analizė (visumos išskaidymas į dalis),
- klasifikavimas (grupavimas pagal išorinius ir vidinius požymius, elgesį, pažiūras).

Mikalojus Vilutis. *Puodas. Dievo kūrybos viršūnė* (požiūris, priežastis – pasekmė, aliuzijos)

Vis sakau: „Mano Dievas.“ Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą. Jeigu Dievas būtų vienas, visi žmonės būtų vienodi. Todėl galima manyti, kad kiekvienas žmogus turi savo Dievą Kūrėją, sukūrusį jį kitokį, ir ne tik rojų, bet ir pasaulį jam kitą. Todėl nesmerkiu žmogaus, kuris, mano galva, yra neteisus. Jo pasaulyje kitos tiesos. Jo pasaulyje kitaip elgtis reikia. *Juk sielai kiekvienai pasaulis kitas; ir sielai kiekvienai kita siela yra anas pasaulis.* Štai taip Zaratustra kalbėjo.

Tam tikrų požiūriu pasaulis yra toks, sako Ensteinas. Tam tikras požiūris yra žmogus. Šeši milijardai žmonių, šeši milijardai požiūrių ir tiek pasaulių.

Mikalojus Povilas Vilutis. *Sriuba*. – Vilnius: Tyto alba, 2014:9

<https://www.vle.lt/straipsnis/zaratustra/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/albert-einstein/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/dievas-1/>

Argumentų šaltiniai

Faktologiniai argumentai:

- a) moksliniai faktai,
- b) dokumentiniai faktai,
- c) statistiniai duomenys,
- d) ekspertų išvados.

Vertinamieji argumentai:

- a) pavyzdžiai;
- b) autoritetų mintys;
- c) panašių dalykų lyginimas;
- d) analogija;
- e) citavimas;
- f) aliuzija (nuoroda į kitus tekstus).

Rimvydas Stankevičius. „Patys paprasčiausi burtažodžiai“ (interviu, 2009) (Išplėstinis kursas)

Literatūra ir menas 2009-05-29

<http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/106-s/4212-rimvydas-stankevicius-patys-paprasciausi-burtazodziai-interviu-2009>

Užduotis

Perskaitykite pateiktą tekstą ir jį aptarkite.

Apibūdinkite teksto **tematiką**, keliamų **problemų aktualumą**.

Aptarkite teksto **argumentavimo būdus, stiliškumą**.

Išsakykite **savo požiūrį** į keliamas problemas, **pagrįsdami tekstu ir savo patirtimi**.

Kalbėdami mintis dėstykite **nuosekliai ir aiškiai**, kalbėkite **taisyklingai**, laikykitės **kalbėjimo etikos reikalavimų**.

Jūsų kalbėjimui **skirta iki 5 min.** Likusiu laiku (bent 5 min.) apie šį tekstą ir jame keliamas problemas diskutuokite su egzaminuotoju.

Pokalbio klausimai

1. Ar pritariate požiūriui, kad knyga yra dokumentas?
2. Kokį vaidmenį skirtumėte kalbai šiandien?
3. Ar gali poezija prilygti ritualams ir burtams ir kitokioms poveikio priemonėms?
4. Koks būtų tavo kartos požiūris į poeziją ir jos galią?
5. Ar gali filmai, teatras pakeisti knygas? Savo požiūrį argumentuokite.

Prasminė – žinių, gebėjimų įgijimo asmenybinė vertė (kūrybiškumo kompetencija)

- Kūrinių lyginimo užduotys.
- Teksto ištraukos ar eilėraščio analizė žodžiu.
- Kūrinio aktualizavimas ir suasmeninimas.
- Autoriaus idėjos raiška. Veikėjų prieštaringumas ir jų paveikslų daugiaprasmiškumas.
- Mokymasis kitose erdvėse ir patirčių refleksija.
- Pasirinkto autoriaus kūrybos pristatymas.

Šekspyro „Hamleto“ aktualizavimas ir interpretavimas

- Kuo Šekspyro „Hamletas“ reikšmingas šiandien, kuo ši dramatiško pasirinkimo situacija gali būti artima mums?
- Pasirinkite „Hamleto“ sceną, nuspręskite, kaip atrodys jūsų pagrindinis personažas, kaip jis elgsis, kokia intonacija kalbės, kaip atrodys scenovaizdis, bet svarbiausia, kokia bus jūsų idėja.

Hamleto ir motinos dialogas

Motinos ir sūnaus komunikacijos problema (kartų konfliktas)

Spalvos kaip veikėjų emocijų ir jausmų atspindys

- **Spalvos charakterizuoja veikėjus** (Oranžinė slopina, harmonizuoja – Gertrūda. Ofelija – balta, Laertas – raudona, aktyvumas, Mėlyna Hamletas – abejonės, Klaudijus – juoda su purpuro elementais)
- **Scena 5 veiksmo 1 scena. Teksto nekeistų.**
- Centre Ofelija, gulinti gėlių pievoje, paskui dalijanti gėles, kurių reikšmės simbolinės. Saulutes pasilikty sau, nes jos simbolizuoja tyrumą, bet kuris nors veikėjas (gal duobkasys) ir jas atimty, nes ji galbūt savižudė.

Veikėjų ir veiksmo perkėlimas į kitą laiką

- Sovietinės aplinkos atspindys būtų 3 veiksmo, 4 scena
- Hamletas lietuviškos propagatojas. Klaudijus–KGB, motina–prisitaikėlė.
- Šmėkla – ne veikėjas, o knyga, kurią skaito Hamletas. Motina lietuviškai nesupranta. Polonijus su guminiiais batais... Hamletas ilgais plaukais, tvarkingu kostiumu...
- Taurė, akvariumas, vaza būtų svarbiausi daiktai.
- **Kitas variantas: 3 veiksmo 2 scena, Klaudijus išsiunčia Hamletą.** Veiksmo vieta – sovietmečio butas, sekimo aparatūra, televizorius, trys epochos: (Klaudijus (Renesansas), Hamletas, jį vaidintų pats Šekspyras (sovietmetis)). Šių laikų žmogus būtų Klaudijus, sakantis monologą su svarstyklėmis (kryžius) ir (auksas).

Veiksmo vietos perkėlimas kitą erdvę

- Iš Andriaus Kaniavos „Traukinys“ gimusi 3 veiksmo 1 scenos interpretacija. Hamletą ir vaidintų Andrius Kaniava, skambėtų jo daina.
- Ar Hamleto pamišimo priežastis – meilė, aiškinasi Polonijus ir Klaudijus.
- Veiksmas vyksta traukinių stotyje. Polonijus puošia Ofeliją: apauna aukštakulniais, dažo lūpas (lūpdažis– nuodų simbolis). Jai nepatogu ir nejauku. Hamletas sako monologą „Būti ar nebūt“ vaikščiodamas traukinio bėgiais, kurie veda pirmyn ir atgal.
- Originale Ofelija gražina laiškus, čia gitarą be stygų, o Hamletas laiko gitarą su visomis stygomis. Skamba dainos frazės „Kokia tu man nusidėvėjusi“ ir, sėdant Hamletui į traukinį, „Dėkoju tau, kad susipažinome“. Mintis – Polonijus ir Klaudijus (senasis Hamletas irgi) perleidžia savo problemas vaikams.

Aktualios problemos

- **Apsimetinėjimo problema (4: 5).** Karalius ir karalienė būtų vienas asmuo – karalienius. Ofelija – marionetė.
- **Situacijos nevienareikšmiškumas. (3:1)** Simboliai: Ofelijos – gėlė, Hamletas –kaukolė, Polonijus– kardas.
- Pasikeisti gali būti per vėlu. (Klaudijaus monologo perkūrimas).
- **Kas yra beprotis?** Tas kurio minčių negalima patvirtinti faktais. (1:5) Kalbėtų tik Hamletas, nebūtų Šmėklos žodžių.
- **Būti ar nebūti? Valgyti ar nevalgyti?(3:1)**
- **Priklausomybė nuo kitų ir savęs (3:1)** Grandinėmis surakintas Polonijus ir Klaudijus, Ofelija, Hamletas (Hamleto rankos surakintos)

Socialinių problemų aktualizavimas

- **Asocialios šeimos drama** (Tėvo netektis–skyrybos, Klaudijus – motinos sugyventinis, Laertas – vaikų teisių tarnybos atstovas 5 veiksmo interpretacija. Skambėtų Grigališkasis choralas kaip paradokas.
- **Propagandos poveikis. (Juodoji propaganda)** Klaudijus ir Hamletas sukeičiami vaidmenimis; Klaudijus mylintis brolis, ginantis humanizmo idėjas, o Hamletas nužudęs tėvą, gyvena su savo motina (aliuzija į be proto sūnus mylinčias mamas).
- **Kartų skirtumai.** Duobkasių ir Hamleto požiūris į žmogų. Duobkasiai – sovietmečio karta, o Hamletas – moderniųjų laikų atstovas. Polonijaus ir Joriko kaukolių vertinimas. Hamleto ir Laerto konfliktas kiltų dėl požiūrio į Polonijų. Duokasiai vertina Polonijų už dosnumą. Vėl Hamletas lieka vienišas kaip ir visame kūrinyje. Jį žodžiai žeidžia labiau nei Laerto, ginančio savo tėvą, smūgiai.

„Hamleto“ amžinumo ir aktualumo paslaptis

„Šekspyro veikėjai – tai ta amžinoji upė. Išteka ir teka pro Elsinoro apylinkes, pro mūsų Vilnių, tas pats vanduo įteka ir į Prancūzijos Seną. Šių veikėjų amžinumo paslaptis glūdi jų apmąstymų, dilemų, sprendimo būde– draminiuose monologuose, aktualiose idėjinėse priešpriešose, sąžinės ir malonumų kovoje, mirties galybėje prieš žmogaus tikslus ir siekius. Hamleto auka paliko amžiną viltį, tekančią blogio pragaištimi ir žmogaus sąmone, kuri upės tėkmę visada gali pakreipti savo vaga.“(iš mokinės levos rašinio „Kur glūdi Šekspyro veikėjų amžinumo paslaptis?“)

Aktualizavimo ir organizavimo problemos

- Kiek (ir ar) galima keisti tekstą?
- Kur aktualizavimo ribos? Kaip (ne)peržengti kūrinio ribų?
- Kaip organizuoti darbą?
- Kaip vertinti?
- Kokias įgytas kompetencijas parodo mokiniai?

Veikėjų prieštaringumas ir jų paveikslų daugiaprasmiškumas

J. V. Gėtės „Faustas“ yra filosofinė tragedija. Tragedijoje daug vienas kitam prieštaraujančių veikėjų. Jie įkūnija **autorius idėjas, skirtingus požiūrius į gyvenimą**, tampa pasaulyje ir žmogaus viduje **veikiančių jėgų simboliais**. Rašytojas vaizduoja pasaulyje veikiančius du pradus: **kuriantį ir griauinantį pradą**. Šie pradai lemia ir kiekvieno veikėjo pasirinkimą, jų sprendimus, elgesį. **Vidinis prieštaravimas** ir susitikimas su juos verčia veikėjus veikti: ieškoti, siekti, patirti kažką nauja, keisti savo **pažiūras ir vertybes**.

1. Veikėjas – vidinių prieštaravimų draskomas žmogus. Rasti tuos prieštaravimus ir aptarti jų įtaką dviejų pasirinktų veikėjų sprendimams, elgesiui. Tikėtų Faustas ir Margarita ir kt.

2. Gėtės meninio vaizdavimo principas – kontrastas. Kokius požiūrius į gyvenimą, pasaulį, žmogų, kokias moralines nuostatas išryškina skirtingų veikėjų susidūrimai: 2.1. Mefistofelis ir Faustas; 2.2. Faustas ir Vagneris; 2.3. Faustas ir Margarita;

3. Veikėjai filosofinėje dramoje yra autorius idėjų išraiška. Kokias idėjas išreiškia du jūsų pasirinkti veikėjai? Tikėtų Faustas ir Vagneris ir kt.

4. Veikėjai filosofinėje dramoje yra epochos idėjų išraiška. Kokias idėjas išreiškia du jūsų pasirinkti veikėjai? Tikėtų Dievas ir Mefistofelis ir kt.

Darbo atlikimas.

Teiginius argumentuokite citatomis, konkrečios dramatinės situacijos, monologo ar dialogo analize.

Parenkite pranešimo pateiktis, kuriomis galėtų pasinaudoti kiti.

Nuspręskite, kokią pristatymo formą pasirinksite.

Klausimai diskusijai remiantis A. Kamiu 1952 metais pateiktu požiūriu į romaną „Svetimas“

1. „Tenorėjau pasakyti, kad herojus nubaudžiamas todėl, kad neįsivelia į žaidimą“ (A. Kamiu). Į kokį žaidimą neįsivelia veikėjas ir ar galima gyventi visuomenėje nesilaikant jos sukurtų žaidimo taisyklių?
2. „Jis toli gražu nėra visiškai nejautrus, didžiulė ir tvirta aistra jį žadina, tobulybės ir tiesos aistra“ (A. Kamiu). Ar sutiktumėte su autoriumi, kad jis sukūrė veikėją, kuris sutinka mirti už tiesą (ir kokią)?
3. „...savo personažą bandžiau pavaizduoti kaip vienintelį nukryžiuotąjį, kurio mes esame verti“ (A. Kamiu). Ar sutiktumėte su tokia Kristaus ir Merso, kaip XX a. žmogaus, analogija?

N. D. Parašykite savo motyvuotą atsakymą į klausimą, kaip vertinti sukurtą veikėją romane „Svetimas“: kaip visuomenės auką, kaip savo tiesos gynėją, kaip tobulybės siekiantį žmogų?

Albert Camus – ateistas, susižavėjęs Kristumi <https://www.bernardinai.lt/2018-11-07-albertas-camus-ateistas-susizavejes-kristumi/>

Puikus straipsnis problemos svarstymui ruošiantis kalbėti. Arba A. Kamiu kalba atsiimant Nobelio premiją.

Poezijos analizė žodžiu

Tema. Jono Aisčio ir Henriko Radausko eilėraščių teminė analizė, temos meninė raiška ir sąsajos su kontekstu. (Gamta, kultūra, kūryba, žmogus, istorija ir pan.).

- **Tikslas.** Ugdyti gebėjimą analizuoti teksto turinį temos požiūriu, analizės gebėjimus paremti literatūros teorijos ir konteksto žiniomis.
- **Uždaviniai:**
  - atskleisti paties eilėraščio siūlomą temą, eilėraščio vaizdavimo objektą, keliamus klausimus ir pagrindinę mintį,
  - eilėraščio turinio analizę sieti su meninės raiškos analize,
  - pagrindinę mintį susieti su autoriaus požiūriu į kūrybos paskirtį, bendrais kūrybos bruožais,
  - savo interpretaciją paremti tikslingai parinkta literatūrologo citata ar jos perfrazavimu.
- Jorūnės ir Gintarės interpretacijos žodžiu.

„Jei pasaulis būtų aiškus, meno nebūtų“ (A. Kamiu)

2024-09-14

Vida Lisauskienė, lietuvių kalbos mokytoja eksperte

Teiginio pagrindimas paveikslo įspūdžio analize (matau, mėstau, rašau)

XX amžiaus rašytojas, egzistencialistas Alberas Kamiu teigė: „Jei pasaulis būtų aiškus, meno nebūtų“. Iš tiesų, pasaulio kompleksiskumas lemia savitus išgyvenimus, kuriuos menas padeda išreikšti ir net geriau suvokti neaiškiamame pasaulyje. Dažniausiai menininko asmeninė patirtis atsispindi jo kūrinuose ir tampa jų gairėmis, kurios atskleidžia prasmę, konkrečią arba abstrakčią reikšmę. Tokie individualūs išgyvenimai, kylantys iš pasaulio sudėtingumo, matomi Ukrainos dailininko Artemo Azarovo (1995 m. – 2022 m.) tapybos darbų parodoje „Veiksmo menas“.

Artemo Azarovo kūrinuose vaizduojamas žiaurios realybės ir žmogaus susidūrimas. Tai galima įžvelgti turbūt įspūdingiausiame parodos darbe – „Karinis naturmortas“ (2021 m.). Jame dominuojanti intensyvi raudona spalva, karo ženklai – ginklas, šalmas, maskuojantis tinklas – kontrastuoja su įprastiniais tokios dailės žanro vaizdiniais – vaisiais, audiniais. Čia menas tampa įrankiu, kuris padeda išreikšti žmogaus dabartinę situaciją, nes aplinkybės lemia savitus išgyvenimus, savą naturmortą. Gimęs Ukrainoje, Charkivo mieste, dailininkas 2022 m. mirė gindamas gimtąjį miestą nuo rusų okupantų. Tad „Kariniam naturmorte“ vaizduojami ne tik istoriniai kariniai ženklai, bet ir paties kario (menininko) kasdienybė. Karas – griovimo, naikinimo simbolis, kuris giliai įsiskverbia į žmogaus, ypač menininko, gyvenimą. Ginklas, statomas kortų namelis, granata puodelyje, jau minėtas šalmas – visa tai yra kario kasdienės aplinkos objektai. Būtent menas čia gali būti jausmų sumišimo, gyvenimo sudėtingumo išraiška. Tapybos darbe visa apgaubianti tamsiai raudona spalva pabrėžia tokios kasdienybės pasekmę – išlietą kraują. Tokia spalvos ekspresija supriešinama su kitais parodoje esančiais darbais, ypač etiudais, kuriuose vyrauja šviesios spalvos, žaluma, užfiksuojamas tėvynės, jos aplinkos grožis. Galima interpretuoti, jog A. Azarovo tapyboje žiauriai karo realybei atsvara tampa gamta, žalumos spalvų sodrumas. Taip žmogaus-menininko išgyvenimai, jo įtempta kasdienybė, pagrįsta žiaurios realybės išgyvenimu – karu – atsispindi A. Azarovo tapybos darbuose.

Taigi, A. Azarovo darbuose paties menininko jausmų, pasaulio brutalumo, kasdienės rutinos karo lauke vaizdavimas pagrindžia A. Kamiu teiginį. Pasaulio neaiškumas lemia individualias interpretacijas, išraiškas, kurias galima pateikti meniškai. Savo patyrimus chaotiškame, naikinančiame pasaulyje išreiškė ir A. Azarovas. Jis parodė savo pasaulio interpretaciją naudodamas meną, kaip saviraiškos būdą. Tad „Veiksmo menas“ atskleidžia žmogaus vidaus pasaulio išgyvenimus brutalaus veiksmo pasaulyje. (Rusnė D.)

Artemo Azarovo paveikslo „Saulėtekis“ refleksija

Alberas Kamiu yra pasakęs: „Jei pasaulis būtų aiškus, meno nebūtų“. Ir jis visiškai teisus. Menas gimsta iš pasaulio sudėtingumo, paslaptingo ir neaiškumo. Tuomet, kai pasaulis nėra visiškai aiškus, suteikiama menininkams erdvė kurti, interpretuoti ir išreikšti požiūrį į pasaulį per meną. Ir tai galime pastebėti visose meno srityse: šokyje, muzikoje, vaidyboje, poezijoje, fotografijoje ar dailėje. Menas padeda daug giliau pažvelgti į pasaulį. Būtent, šią mintį labai gražiai pavaizduoja kario-savanorio, dalinio „Fraikor“ būrio vado Artemo Azarovo (slapyvardis „Dailininkas“) dailės kūrinys „Saulėtekis“. Tapybai Artemas daug laiko neturėjo, kadangi gynė savo šalį nuo rusų okupantų, todėl tapydavo ten ir tada, kur rasdavo progą. Jis nuolatos nešiodavosi su savimi dėžę dažų ir teptukų, netgi ir fronte, kad radęs laisvą akimirką, galėtų toliau plėtoti savo talentą dailei. Kūrinys „Saulėtekis“ buvo nutapytas tuo metu, kai A. Azarovas savanoriavo Donbase. Paveiksle vaizduojama betekanti saulė laukuose. Aišku, saulėtekis - kasdienybę ar laiko rutiną simbolizuojantis vaizdas.. Todėl galima pagalvoti, kad jokių neaiškumų čia pasaulis mums nepalieka. Juk saulė leidžiasi ir kyla kiekvieną rytą ir vakarą. Taigi, kur yra tas pasaulio paslaptinumas? Žinant kūrinio aplinkybes, galima interpretuoti, kad menininkas šiame darbe vaizduoja nežinomybės jausmą. Nors ir saulėtekis kasdienybės simbolis, fronte niekada negali žinoti, kas laukia tavęs išaušus naujam rytui. Kiekvieną kartą atsikėlus susiduri vis su naujais iššūkiais, kuriems sudėtinga pasiruošti. Būtent tai kelia didžiausią nerimą ir baimę, nes negali nuspėti, ko iš tavęs pareikalaus nauja diena. Taigi, pasaulio neaiškumas ir paslaptinumas ir leidžia kūrėjams kurti, plėsti žiūrovo vaizduotę ir suteikti daugiau prasmės suvokimui apie pasaulį. Būtent idėja, kuri parodo kitokį pasaulį, nei mes įpratę matyti, ir padaro kūrinį paveikiu. (Tadas A.)

S. Gedos pasirinkto eilėraščio ir P. Repšio pasirinkto piešinio jungtys

V. Daujotytė. „Gražiausiosioji iš giesmių– „Giesmė apie pasaulio medį“ dedikuota L. Rėzai ir P. Repšiui. Tikėtina, kad būtent juos laikė pamatiniais lietuviškojo *arbor mundi* mito atitikmens kūrėjais, kuriais galėjo pasiremti savo vaizdinioj. P. Repšys– archajinės vaizduotės dailininkas, kurio freskose medžiai auga šaknimis į viršų.“ (Petro Repšio piešiniai poetui Sigitui Gedai, Kultūros barai, 2023, 4:47)

2023 m. vasario 4 d. vienam reikšmingiausių visų laikų Lietuvos poetų Sigitui Gedai sukako 80 metų. Ta proga VVJ meno galerijoje balandžio 25 d. 18.30 val. atidaroma grafiko Petro Repšio piešinių, sukurtų specialiai S. Gedos poezijos rinkiniams, paroda „Piešiniai Gedai“. Parodos kuratorius – Tomas Ivanauskas.

Pasirinkite Jurgio Kunčino romano ištrauką ir parenkite 5 minučių pranešimą

Apibūdinkite teksto **tematiką**, pagrįskite arba paneikite tekste keliamų **problemų aktualumą**. Išsakykite **savo požiūrį** į keliamas problemas, **pagrįskite**, kodėl taip manote. Kalbėdami mintis dėstykite nuosekliai ir aiškiai, kalbėkite taisyklingai, laikykitės kalbėjimo etikos reikalavimų (kalbos įrašas).

Literatūros sąrašas

- Lech Witkowski. *Sprogdinančios idėjos pedagogikoje bei edukacijoje ir dvasinio tobulėjimo procesas*. Pedagogika / Pedagogy, 2023, t. 149, Nr. 1.
- Danguolė Mikulėnienė, Regina Koženiauskienė, Vida Marcišauskaitė, Bronius Dobrovolskis, Česlovas Navakauskas. *Viešoji kalba mokykloje*. Sudarė Česlovas Navakauskas, 2012.
- Liuda Ruseckienė. *Literatūros pedagogikos studijos*, „Gimtasis žodis“, 2001.
- Zita Nauckūnaitė. *Iškalbos mokymas*, 2001.
- Zita Nauckūnaitė. *Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai*, 2002.
- Regina Koženiauskienė, *Retorika. Iškalbos stilistika*, Vilnius, 1999.
- Gitana Notrimaitė, Meilutė Ramonienė, Saulius Žukas. *Žmogus ir kalba. Lietuvių kalbos vadovėlis 11-12 kl.* Baltos lankos, 2007.